

ՍԱՄՎԵԼ ՄԵԼԻՔՅԱՆ

Հայաստանում Ֆրանսիական համալսարան հիմնադրամի մագիստրոս, ՀՀ կենտրոնական բանկի իրավաբանական վարչության աշխատակից

**ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳՈՒՄ
ԸՆԿԵՐՈՒԹՅԱՆ¹ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐԻ
ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԳՈՒՅՔԱՅԻՆ**

ՊԱՏԱՍԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ընկերությունը պարտավոր է պատասխանատվություն ստանձնել իր պարտավորությունների դիմաց և բավարարել իրեն ներկայացված օրինական պահանջները: Ընկերության մասնակիցները (բաժնետերեր) (այսուհետ՝ մասնակից), որոնք ձեռք են բերում մասնակցություն ընկերությունում, գիտակցում են այն ռիսկը, որ եթե ընկերությունը ճանաչվի պատասխանատու, իրենք կարող են կորցնել իրենց ներդրումները կամ դրանց մի մասը: Ամեն դեպքում ընկերությունն իրավունքի ինքնուրույն սուբյեկտ է, որը պատասխանատու է միայն իր պարտավորությունների համար:

Նախադեպային իրավունքի համակարգի որոշ երկրների դատարանների կողմից մշակվել և կիրառվում են սահմանափակ պատասխանատվության սկզբունքի մի խումբ դատավարական բացառություններ: Այս բացառությունները թույլ են տալիս «մի կողմ դնել» իրավաբանական անձի ինքնուրույնությունը², և պատասխանատվության ենթարկել մասնակիցներին, որոնք օգտագործում են ընկերությունն իրենց պայմանագրային կամ օրենսդրական պարտականությունների կատարումից խուսափելու նպատակով:

Չնայած ընկալման համար այս սկզբունքը բավականին պարզ է, սակայն ամենափորձառու իրավաբաններն անգամ բացահայտում են, որ գտնվում են անորոշության մղձավանջում: Բազմաթիվ հեղինակներ տարբեր ժամանակաշրջաններում նշել են, որ դժվարանում են որևէ ուղղորդող «գիծ» գտնել բազմաթիվ դատարանների կողմից ստեղծված նախադեպային լաբիրինթոսում, քանի որ կայացված որոշումները հաճախ հիմնված են ոչ թե իրավունքի նորմերի, այլ արդարության և կարեկցանքի սկզբունքների վրա:

Ինչպես աշխարհի բոլոր երկրներում Հա-

յաստանում ևս իրավաբանական անձը կարող է օգտագործվել ոչ իրավաչափ նպատակներ կենսագործելու դրդումներով: Նշված խնդրի լուծման և ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու համար անհրաժեշտություն է առաջանում ուսումնասիրել միջազգային համապատասխան փորձը: Նշված երևույթն առավել խորն ընկալելու նպատակով սույն հետազոտության շրջանակներում պատասխատվում ենք ուսումնասիրել տարբեր երկրների, մասնավորապես՝ Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների և Կանադայի (Քվեբեքի) փորձը: Նշված երկու համակարգերի ընտրությունը պայմանավորված է այն հանգամանքով, որ վերջիններս զարգացման բարձր մակարդակ, կայացած իրավական համակարգ և ավանդույթներ ունեցող երկրներ են, և միաժամանակ հանդիսանում են 2 հիմնական ժամանակակից իրավական համակարգերի՝ մայրցամաքային և անգլոսաքսոնական իրավական ընտանիքների ներկայացուցիչներ³:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում, 20-րդ դարի 30-ական թվականներից սկսած, առկա է ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության վերաբերյալ դատական նախադեպերի հսկայական շտեմարան: Դատական նախադեպերի վերլուծության արդյունքում ակնհայտ է դառնում, որ ամերիկյան դատարանները անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու համար անպայման պահանջում են ներքոհիշյալ քննարկվող 2 կամ ավելի չափանիշների առկայությունը:

Դրանցից առաջինը «Խառնված գործառույթների» չափանիշն է: առնված գործառույթների մասին կարող ենք խոսել այն դեպքերում, երբ ընկերության և նրա սեփականատերերի գործա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ռույթները միախառնված են, և հաճախ դժվար է վերջիններիս միջև տարբերակում մտցնել: Դուստր և մայր ընկերությունների համատեքստում գործերի միախառնվածության արդյունքում հաճախ դուստր ընկերությունը չի ունենում սեփական գործունեության ծրագիր, քանի որ նրա բոլոր գործողությունները թելադրվում և վերահսկվում են մայր ընկերության կողմից:

Դատարաններն առավել հեշտությամբ են ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկում այն ընկերություններում, որտեղ չեն պահպանվում կորպորատիվ ձևականությունները: Նման ձևականությունների օրինակ են արժեթղթերի թողարկումը, ընկերության ղեկավարների ընտրությունը, վարկերի և այլ գործարքների փաստաթղթավորումը: Կորպորատիվ ձևականությունների չպահպանումը կարող է վկայել այն մասին, որ առկա է գործառույթների անթույլատրելի միախառնվածություն կամ ընկերության վերածումը «սոսկ գործիքի»:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու հիմք կարող է հանդիսանալ նաև «Կապիտալի ադեկվատության» չափանիշը: Ըստ պրոֆեսոր Բալենթայնի՝ «Եթե կապիտալը չնչին կամ անիրական է նախատեսվող գործունեության կամ կանխատեսվող կորստի ռիսկերի համեմատ, ապա դա կարող է հիմք հանդիսանալ ընկերությանն ինքնուրույն սուբյեկտի առավելությունից զրկելու համար»⁴:

Ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու հարց է առաջանում նաև բոլոր այն դեպքերում, երբ դատարանը պարզում է, որ ընկերության գոյությունը պայմանավորված է բացառապես պայմանագրի կամ օրենքի շրջանցմամբ, կամ ընկերության օգտագործումը հետապնդում է խարդախություն իրականացնելու նպատակ:

Ամերիկայի Միացյալ Նահանգներում ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու համար կիրառվում է մասնակից չհանդիսացող պարտատերերի օգտին մասնակիցների պահանջների սուբորդինացիայի տեսությունը, որը կոչվում է նաև *Deep Rock* տեսություն⁵: Ընկերության սնանկության կամ լուծարման հանձնաժողովի գործունեության ժամանակ մասնակից չհանդիսացող պարտատե-

րերը կարող են հիշատակել այս տեսությունը՝ պահանջելով դատարանից պարտադրել մասնակից-պարտատերերին «անցնել հերթի վերջ»: Հերթի վերջում մասնակից-պարտատերերը չեն ստանա կամ կստանան փոքր գումարներ, որի արդյունքում շահում են մասնակից չհանդիսացող պարտատերերը, քանի որ առկա գումարը բաշխվում է ավելի քիչ անձանց միջև:

Այժմ խոսենք ընկերության մասնակիցներին անձնական պատասխանատվության ենթարկելու կանադական փորձի մասին: Կանադան ժառանգել է 2 իրավական համակարգ՝ մայրցամաքային համակարգը ֆրանսիացիներից և անգլոսաքսոնական համակարգը անգլիացիներից:

Կանադայի բոլոր նահանգների իրավական համակարգերը, բացառությամբ Քվեբեքի, հիմնված են անգլոսաքսոնական իրավունքի վրա: Քվեբեքն ի սկզբանե եղել է ֆրանսիական գաղութ, որտեղ կիրառվել է մայրցամաքային իրավունքը: Քվեբեքի քաղաքացիական օրենսգիրքը նույնպես ամրագրել է իրավաբանական անձի ինքնուրույնությունը և որպես ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու շարժառիթ է դիտարկում մանիպուլյացիան և ընկերության ու նրա մասնակցի նույնականացման գաղափարը:

Անձնական գույքային պատասխանատվության ինստիտուտի կիրառման համար անհրաժեշտ է, որպեսզի ընկերության մասնակիցը մանիպուլյացիայի ենթարկի իրավաբանական անձին և չարաշահի վերջինիս տնտեսական նպատակը՝ խարդախության, իրավունքի չարաշահման կամ հանրային կարգի խախտման նպատակով՝ միաժամանակ վնաս պատճառելով այլ անձանց և բացառելով իր անձնական պատասխանատվությունը⁶:

Մանիպուլյացիան, որի արդյունքում կկիրառվի Քվեբեքի քաղաքացիական օրենսգրքի 371-րդ հոդվածը, կարող է իրականացվել երկու եղանակով: Առաջին դեպքում մասնակիցն օգտագործում է ընկերությունը՝ խարդախությունը, իրավունքի չարաշահումը կամ հանրային կարգի խախտումն օրինականացնելու նպատակով: Այս դեպքում ընկերությունն օգտագործվում է որպես վարագույր՝ ծածկելու համար իր մասնակիցների արարքները և անձնական վարքագիծը:

Երկրորդ դեպքում մասնակիցն օգտագոր-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ծում է ընկերությանը որպես միջնորդ և նրա միջոցով իրականացնում խարդախություն, իրավունքի չարաշահում կամ հանրային կարգի խախտում՝ բնականաբար խուսափելով անձնական պատասխանատվությունից: Հարկավոր է նաև, որպեսզի գործողությունն իրականացված լինի առավելապես հոգուտ բաժնետիրոջ, այլ ոչ թե՝ ընկերության:

Հայկական օրենսդրությունը ևս պարունակում է անձնական գույքային պատասխանատվության կիրառման իրավական բազա, մասնավորապես՝ խառնված գործառույթների կամ ընկերության և սեփականատերերի միջև միախառնվածության (ընկերության մանիպուլյացիայի հետևանքով) չափանիշների համատեքստում կարող ենք նշել, որ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգիրքը պարունակում է մի շարք դրույթներ, որոնք կարող են հիմք ծառայել Հայաստանում ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու մեխանիզմի ներդրման համար: Մասնավորապես՝ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 50-րդ հոդվածի համաձայն՝ իրավաբանական անձն ունի առանձնացված գույք, իր պարտավորությունների համար պատասխանատու է այդ գույքով, կարող է իր անունից ձեռք բերել ու իրականացնել գույքային և անձնական ոչ գույքային իրավունքներ, կրել պարտականություններ, դատարանում հանդես գալ որպես հայցվոր կամ պատասխանող, բացի այդ պետք է ունենա ինքնուրույն հաշվեկշիռ:

Դրա հետ մեկտեղ ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 60-րդ հոդվածը սահմանում է. «Իրավաբանական անձն իր պարտավորությունների համար պատասխանատու է իրեն պատկանող ամբողջ գույքով: Իրավաբանական անձի հիմնադիրը (մասնակիցը) պատասխանատու չէ իրավաբանական անձի, իսկ իրավաբանական անձը՝ իր հիմնադրի (մասնակցի) պարտավորությունների համար, բացառությամբ սույն օրենսգրքով կամ իրավաբանական անձի կանոնադրությամբ նախատեսված դեպքերի»: Ակնհայտ է դառնում, որ իրավաբանական անձի պարտավորությունների համար նրա հիմնադիրների պատասխանատվությունը բացառություն է ընդհանուր կանոնից: Սակայն ՀՀ օրենսդրությունը սահմանել է այդ անձանց սուբսիդիար պատասխանատվության դեպքեր ևս:

Ավելին օրենքի 96-րդ հոդվածը ընկերության կողմից մամուլում որոշակի տեղեկություններ

րի հրապարակման պարտականություն է սահմանում: Այս դրույթի շնորհիվ ապահովվում է ընկերության գործունեության թափանցիկությանը մի մասը, որն էլ բացառում կամ նվազեցնում է որոշ չափով ընկերության և սեփականատերերի միջև միախառնվածության գոյացման հավանականությունը: «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքը ևս պարունակում է վերոհիշյալ դրույթներին համարժեք դրույթներ:

«Կորպորատիվ ձևականությունների չափանիշներում» չափանիշի շրջանակներում պետք է նշել, որ ՀՀ օրենսդրությունը պարունակում է բազմաթիվ դրույթներ, որոնք պահանջում են այս կամ այն կորպորատիվ ձևականության առկայություն: Այս բնագավառում քաղաքացիական օրենսգիրքը բովանդակում է մի շարք ընդհանուր դրույթներ և պահանջներ, ինչպես օրինակ՝ «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքի 55-րդ հոդվածը, որում սահմանված է, որ իրավաբանական անձի հիմնադիր փաստաթուղթը նրա հիմնադիրների հաստատած կանոնադրությամբ սահմանվում են իրավաբանական անձի անվանումը, նրա գտնվելու վայրը, իրավաբանական անձի կառավարման կարգը, ինչպես նաև պարունակվում են համապատասխան տեսակի իրավաբանական անձանց համար օրենքով նախատեսված այլ տեղեկություններ: Կան նաև դրույթներ իրավաբանական անձի մարմինների ընտրության, նշանակման կարգի, անվանման և գտնվելու վայրի վերաբերյալ:

Ընկերության մասնակիցներին անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու բաղադրատարրեր են պարունակում նաև յուրահատուկ կարգավորում ունեցող «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքը: Ինչպես «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին», այնպես էլ «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքներում նախատեսված է ընկերության կողմից որոշակի տեղեկատվության հրապարակում: Բնականաբար բանկերի համար տեղեկատվության այդ ցանկը փոքր-ինչ յուրահատուկ է՝ ելնելով նրանց գործունեության առանձնահատկություններից: Մասնավորապես «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքի 43-րդ հոդվածի համաձայն՝ բանկերը պարտավոր են հա-

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

մացանցում՝ բանկի տնային էջում, մշտապես հրապարակել՝

ա) բանկի ֆինանսական հաշվետվությունները և հաշվետվությունների վերաբերյալ արտաքին աուդիտի եզրակացության պատճենը,

բ) օրենքով սահմանված ժամկետում՝ տարեկան ընդհանուր ժողովի գումարման մասին հայտարարությունը,

գ) շահութաբաժիններ վճարելու մասին որոշումների պատճենները, ինչպես նաև բանկի շահութաբաժնային քաղաքականությունը սահմանող ակտերի պատճենները՝ առկայության դեպքում,

դ) բանկում նշանակալից մասնակցություն ունեցող մասնակիցների մասին տեղեկատվություն,

ե) բանկի խորհրդի, գործադիր մարմնի անդամների ցանկը և անձնական տվյալները:

Կորպորատիվ ձևականությունների պահանջները նույնպես բազմաթիվ են «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքում: Առաջին հերթին անդրադառնանք բանկի կանոնադրության նկատմամբ պահանջներին: Համաձայն վերը նշված օրենքի 20-րդ հոդվածի՝ կանոնադրությունը պետք է անպայման պարունակի՝ ա) բանկի լրիվ և կրճատ ֆիրմային անվանումը, բ) բանկի գտնվելու վայրը, գ) բանկի կազմակերպական-իրավական ձևը, դ) բաժնետիրական ընկերություն հանդիսացող բանկի համար՝ տեղաբաշխման ենթակա բաժնետոմսերի տեսակները (սովորական և արտոնյալ), քանակը և այլն:

Օրենքում հստակ ամրագրված են բանկի կառավարման մարմինների կազմավորման և գործունեության կարգը և իրավասությունները, բանկի ղեկավարների պատասխանատվությունը:

Հայաստանում բանկերի կապիտալացման հարցերը կարգավորվում են ինչպես «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով, այնպես էլ ՀՀ կենտրոնական բանկի նորմատիվ իրավական ակտերով: Ավելի կոնկրետ օրենքի 44-րդ հոդվածը նշում է, որ ՀՀ կենտրոնական բանկը կարող է սահմանել բանկի կանոնադրական հիմնադրամի և ընդհանուր կապիտալի նվազագույն չափերը: Այսօր գործող և նոր ստեղծվող բանկերի կանոնադրական հիմնադրամը (կանոնադրական կապիտալը) պետք է լինի 50 մլն դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալը՝ 5 մլրդ դրամ:

«Պայմանագրի կամ օրենքի շրջանցում» և/կամ «Իմպերատիվ նորմի չկատարում» չափա-

նիշների հետ սերտորեն առնչվում են «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով ամրագրված պատասխանատվության միջոցները, որոնք կիրառվում են օրենսդրության խախտումների համար վերը նշված օրենքի 7-րդ գլխում ամրագրված սկզբունքներին և ընթացակարգերին համապատասխան:

Բացի այդ, ինչպես «Բաժնետիրական ընկերությունների մասին» և «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» ՀՀ օրենքներով, այնպես էլ «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքով (հոդված 39-39⁶) նախատեսված են խոշոր գործարքների, շահագրգռվածության առկայությամբ և բանկի հետ կապված անձանց հետ գործարքների կնքման համար հատուկ ընթացակարգեր և որոշ սահմանափակումներ: Այս դրույթները սերտորեն կապված են նաև «ակտիվների յուրացում» չափանիշի հետ:

Բանկի մանիպուլյացիայից խուսափելու նպատակով «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքը նախատեսում է , որ արգելվում է որևէ կերպ ներգործել բանկի ղեկավարների վրա՝ նրանց պաշտոնեական պարտականությունների կատարման ընթացքում կամ միջամտել բանկի գործունեությանը՝ բացառությամբ օրենքով նախատեսված դեպքերի:

Հատկանշական է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի տնտեսական հանցագործություններ բաժնում տեղ գտած մի շարք հանցանքներ կարևոր նշանակություն ունեն մեր կողմից իրականացվող ուսումնասիրության համար: Ուշադրության է արժանի օրենսգրքի 178-րդ հոդվածը, որը վերաբերում է խարդախությանը և սահմանում է, որ խարդախություն է համարվում խաբեության կամ վստահությունը չարաշահելու եղանակով ուրիշի գույքի զգալի չափերով հափշտակությունը կամ ուրիշի գույքի նկատմամբ իրավունքի ձեռք բերումը:

Կարևորվում են նաև ՀՀ քրեական օրենսգրքի 193 և 194 հոդվածները, որոնք վերաբերում են կանխամտածված սնանկությանը և կեղծ սնանկությանը: Մասնավորապես՝ հոդված 193-ի համաձայն՝ կանխամտածված սնանկությունը պարտապանի հիմնադիրների (մասնակիցների) կամ նրան՝ կատարման համար պարտադիր ցուցումներ տալու կամ նրա որոշումները կանխորոշելու հնարավորություն ունեցող այլ անձանց, այդ թվում՝ պարտապանի ղեկավարի, հավասարապես՝ նաև անհատ

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

ձեռնարկատիրոջ կողմից անվճարունակության հատկանիշների կանխամտածված ստեղծումը կամ դրանց չափի ավելացումն է՝ սեփական կամ այլ անձանց շահերից ելնելով, և եթե պարտապանին կամ պարտատերերին պատճառվել է խոշոր վնաս:

Քրեական օրենսգրքի 179-րդ հոդվածն էլ իր հերթին վերաբերում է յուրացնելուն կամ վատնելուն, այսինքն՝ հանցավորին վստահված ուրիշի գույքի զգալի չափերով հափշտակությանը:

Մինչ առաջարկի ներկայացումը, հարկ ենք համարում փոքր-ինչ կանգ առնել՝ ամփոփելու Հայաստանում անձնական գույքային պատասխանատվության մեխանիզմի կիրառման փորձի արդյունքում ծագելիք պոտենցիալ խնդիրները: Խընդրահարույց կարելի է համարել անձնական գույքային պատասխանատվության մեխանիզմի կիրառման հետևյալ ասպեկտները և հետևանքները՝

- սահմանափակ պատասխանատվության
- անտեսում - հոգեբանական խնդիրներ,
- անհատների անձնական գույքի բռնազանձում,
- կիրառումը դատական մարմինների կողմից.
- նախադեպային իրավունքի մշակույթի և ավանդույթների բացակայություն,
- հակասություն գործող օրենսդրության հետ:

Հիմնվելով իրականացված միջազգային փորձի ուսումնասիրության վրա և հաշվի առնելով հայաստանյան իրադրության վերլուծությունը՝ հանգում ենք այն եզրակացությանը, որը նպատակահարմար չէ այս կամ այն մոդելի անփոփոխ տարբերակի ներդրումը, քանի որ թե՛ ամերիկյան և թե՛ կանադական մոդելը պարունակում են բաղադրատարրեր, որոնք չափազանց բարդ են, կամ ասենք՝ ծայրահեղ տեղայնացված, հանգամանքներ որոնք վերջիններիս ներդրումը Հայաստանում դարձնում են անհնար կամ անիրատեսական: Մինևույն ժամանակ, երկու երկրներում ձևավորված փորձը և առաջ քաշված լուծումները պարունակում են հայաստանյան իրավական համակարգի համար կենսական նշանակության տարրեր:

Հետևաբար, մենք առաջարկում ենք երկու մոդելներից միահյուսված տարբերակ՝ «Հայկական մոդելը», որը կհետևի ամերիկյան և կանադական փորձին և անձնական գույքային պատասխանատվության

ենթարկելու հիմք հանդիսացող չափանիշները կամրագրի քաղաքացիական օրենսգրքում: Նշված չափանիշների հավաքագրման գործում կարևոր տեղ պետք է հատկացնել անկախության 15 տարիների ընթացքում կուտակված հայկական փորձին:

Ավելին, ամերիկյան փորձը պարունակում է մեր հետաքրքրությանն արժանացած մեկ այլ տեսություն ևս: Խոսքը Deep Rock տեսության մասին է, որը մի շարք չափանիշներով մոտ է անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու տեսությանը: Վերոհիշյալ տեսության կիրառման ցանկության հիմնական շարժառիթը «Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների սնանկության մասին» ՀՀ օրենքի 31-րդ հոդվածով նախատեսված դրույթն է: Մասնավորապես նշված հոդվածի համաձայն՝ լուծարային միջոցների հաշվին բանկի պարտավորությունները մարման երկրորդ հերթում են այն պարտատերերի պահանջները, որոնք բանկին վարկ, փոխառություն են տրամադրել կամ բանկում ավանդ են ներդրել կամ բանկային հաշվին դրամական միջոցներ են մուտքագրել բանկում ադմինիստրացիա նշանակվելուց հետո⁷: Բացի այդ, Deep Rock տեսությունն առավել հեշտ է կիրառել, քանի որ այն առաջացնում է պակաս ծայրահեղ հետևանքներ: Այն փաստը, որ քննարկվող 2 տեսությունների կիրառման չափանիշները միանման են, կհեշտացնի վերջիններիս միաժամանակյա ներդրումը Հայաստանի ֆինանսական համակարգում⁸:

Վերադառնալով կիրառման քննարկված խնդիրներին՝ հարկ է նշել, որ սահմանափակ պատասխանատվության անտեսումը, ինչպես ցույց է տալիս տասնյակ տարիների միջազգային փորձը, չի առաջացրել որևէ շոշափելի բացասական հետևանք՝ կապված ընկերություններում ներդրումների կատարման ցանկության հետ, և կարծում ենք, որ Հայաստանը բացառություն չպետք է կազմի:

Դատական մարմինների կողմից անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու տեսության կիրառումը, իրոք, որոշակի աստիճանի դժվարություններ կարող է ստեղծել, այն պարզ պատճառով, որ Հայաստանում բացակայում են նախադեպային իրավունքի մշակույթը և ավանդույթները: Սակայն այս խնդիրը նույնպես անլուծելի չէ. Հայաստանի Հանրապետության

ԱՐԴԱՐԱԴԱՏՈՒԹՅՈՒՆ

օրենսդիր մարմինն ընդունել է նոր դատական օրենսգրքը, որն արդեն իսկ նախատեսում է նախադեպային իրավունքի որոշ ինստիտուտների ներդրումը: Բացի այդ, Հայաստանում և նրա սահմաններից դուրս մասնագիտական վերապարաստումները, ինչպես նաև փորձի փոխանակման հնարավոր այլ տարբերակները բազմաթիվ են: Ինչ վերաբերում է գործող օրենսդրության և մասնավորապես, ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի հետ հակասություններին, ապա վերջիններս մեխանիկորեն կվերանան «հայկական մոդելի» ընդունման պարագայում, քանի որ այն հիմնված է լինելու հենց քաղաքացիական օրենսդրության մեջ համապատասխան փոփոխությունների և նորամուծությունների վրա:

Ընդհանուր առմամբ, մեր ուսումնասիրության արդյունքում հանգել ենք հետևյալ դիտարկումների. անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու տեսությունը դատական պրակտիկայի արդյունք է, ծնունդ է առել նախադեպային իրավունքից և հիմնված է արդարության և կարեկցանքի սկզբունքների վրա: Բախվում ենք սպառնիչ, միանշանակ և միատեսակ չափանիշների բացակայության փաստին, սակայն օգտվում

հսկայական և երկարատև միջազգային փորձի առկայությունից: Հատկանշական է նաև, որ հիմնականում դատարանները միտված են պահպանելու սահմանափակ պատասխանատվության սկզբունքը և անձնական գույքային պատասխանատվությունը կիրառում են որպես պատասխանատվության բացառիկ միջոց:

Ներկայումս Հայաստանն ունի որոշակի օրենսդրական բազա, որը կարող է լրացուցիչ հեմարան ծառայել անձնական գույքային պատասխանատվության և *Deep Rock* տեսությունների ներդրման գործընթացում: Եզրափակելիս կուզենայինք մեկ անգամ ևս նշել, որ անձնական գույքային պատասխանատվության ենթարկելու տեսությունը, որն ուղղված է «իրական» սեփականատերերի բացահայտելուն ու վերջիններիս պատասխանատվության ենթարկելուն, ի գործ է զայել համակարգային որոշ ռիսկեր: Ինչ վերաբերում է կիրառման բարդություններին, ապա մանրամասն ու քրոնաջան տեղայնացման և տեսությունը հայկական իրականության պահանջներին համապատասխանեցնելու պարագայում կբացատվեն անհաղթահարելի դժվարությունները:

¹ Տե՛ս Սույն հետազոտության մեջ ընկերություն ասելով՝ հասկանում ենք բաժնետիրական և սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերություններին:
² Տե՛ս Ինքնուրույն իրավաբանական անձի, աշխիքն՝ սահմանափակ պատասխանատվության գաղափարն ամրագրված է նաև Հայաստանի Հանրապետության օրենսդրությամբ (ՀՀ քաղաքացիական օրենսգրքի 50-րդ հոդված):
³ Տե՛ս Հարկ է նշել սակայն, որ Քվեբեքը մաքուր մայրցամաքային համակարգի ներկայացուցիչ է, քանի որ այն ենթարկվել է անգլոսաքսոնական ուժեղ ազդեցությունների:
⁴ Տե՛ս BALLANTINE H, *Ballantine on Corporations*, 1946, 303
⁵ Տե՛ս Տեսությունն այս անունը ստացել է *Deep Rock Oil Company*-ի շնորհիվ, մի դուստր ընկերություն, որը մասնակցում էր *Taylor v. Standard Gas & Elec. Co.* գործին:
⁶ Տե՛ս BALLANTINE H.W. «*Separate Entity of Parent and Subsidiary Corporations*», (1925) 14 Calif. L. Rev. 12, 19.
⁷ Տե՛ս Բացառությամբ պարտատիրոջ և ՀՀ Կենտրոնական բանկի միջև կնքված պայմանագրով սահմանված դեպքերի:
⁸ Տե՛ս Գլուխ 1, Բաժին 1, Ենթաբաժին 1, §6: